

6 Julkiset palvelut

Saaret ovat monilta osin erilaisia ja omituisia yhteiskuntia. Euroopan, myös sen merentakaisen alueiden, yli kahdesta tuhannesta asutusta saaresta kolme on maita, 39 alueita, osavaltioita tai maakuntia, 205 on kuntia ja 1 915 paikallisyhteisöä.

Noin 1 453 saarta sijaitsee rannikolla alle 12 merimailin etäisyydellä mantereeseen rannasta, 301 saarta sijaitsee avomerellä maan alumeren ulkopuolella ja yli 12 merimailin etäisyydellä rannikosta, ja 397 saarta on liitetty Euroopan mantereeseen silloilla tai tunneleilla.

Kaikella kunnioituksella niitä saaria kohtaan, jotka ovat muilla mantereilla sijaitsevia alueita, osavaltioita tai maita tai joilta on silta tai tunneli mantereelle, tämän välineen 45 indikaattoria eivät sovi niihin. Niiltä puuttuvat geofysikaaliset ja taloudelliset haasteet, joita sillattomilla saarilla on, ja niillä on lainkäyttövalta omien asioidensa hoitamiseen

		Poliittinen ulottuvuus			
		Paikallisyhteisö - ei toimivaltaa	Kunta	Alue, osavaltio tai provinsi	Maa
Maantieteellinen ulottuvuus	Merentakaiset maat	54	3	10	1
	Avomeri	148	87	18	2
	Rannikko	1 339	83	5	0
	Siltayhteys	354	29	4	0

Oxford English Dictionaryssa toissijaisuusperiaatteella tarkoitetaan periaatetta, jonka mukaan keskusviranomaisella olisi oltava toissijainen tehtävä ja sen olisi suoritettava vain sellaisia tehtäviä, joita ei voida suorittaa paikallisemmalla tasolla. Toissijaisuusperiaatteen on määrä taata alemmalle viranomaiselle jonkinasteinen riippumattomuus suhteessa ylempään elimeen tai paikallisviranomaiselle suhteessa keskushallintoon.

Asuttavuusanalyysin pääkohteita ovat Euroopan mantereeseen sisällä sijaitsevat 1 487 paikallisyhteisöä ja 170 kuntaa, joita ei ole liitetty mantereeseen kiinteällä yhteydellä. Nämä 1 657 saarta eivät voi hallita itseään ja niillä on tyypillisesti heikko edustus kunnissaan, lääneissään tai maakunnissaan. Niiden rajoitukset ja haasteet ymmärretään harvoin, ja niiden katsotaan usein aiheuttavan kustannuksia eikä hyötyjä.

Tämä paikallishallinnon taso on tärkeää pitää mielessä analysoitaessa julkisen palvelun indikaattoreita: päivähoitoa, koulua, vanhustenhoitoa, terveydenhoitoa, jätehuoltoa, veroja ja tukia.

Kuten tämän käsikirjan johdannossa todetaan, joskus on pohdittava, miten omalla saarella käytetään eri indikaattoreita tai voidaanko niitä käyttää. Jos saari on hyvin pieni tai sijaitsee saaristossa, kyseessä oleva palvelu saattaa puuttua saarelta – sen sijaan naapurisaarella saattaa olla toimiva palvelu. Silloin saarten asukkaiden on päätettävä, onko esimerkiksi ”oma koulu” naapurisaaren koulu. Jos logistiikka toimii hyvin ja saarten asukkaat ovat tyytyväisiä tähän ratkaisuun, tämä ei todellakaan ole ongelma, ja analyysi on tehtävä sen mukaisesti. Jos tämä kuitenkin nähdään ongelmana, indikaattoria halutaan ehkä käsitellä eri tavalla. Tärkeintä on kuvata tehdyt valinnat ja niiden syyt.

Indikaattori 32: Paikallishallinto

a Perustelut

Pienet saariyhteisöt, joille asuttavuuskäsite on tarkoitettu, voivat olla joko osa mantereella sijaitsevaa kuntaa, itsenäisiä kuntia tai ne voivat koostua useista kunnista. Ensimmäinen tapaus on yleinen Pohjois-Euroopassa, toinen on yleinen Atlantin saarilla ja kolmas Välimeren alueella.

Paikallishallinto voi olla kunta, saarineuvosto tai toimikunta tai muu yhteistyöelin tai voi olla, että sitä ei ole. Sitä koskee monimutkainen kokoelma eurooppalaisia, kansallisia, alueellisia ja kunnallisia lakeja, asetuksia, määräyksiä, ohjeita, aloitteita, ohjelmia ja hankkeita, joita voidaan soveltaa kaikenlaisiin asioihin, jotka koskevat maataloustukia, kouluja, uusiutuvaa energiaa, vuokria, kuntaliitoksia, lapsilisiä, lauttamatkoja ja muihin asumiseen vaikuttaviin asioihin. Hallinto voi sijaita saarella tai mantereella.

Vastuu saarten kehityksestä ja kestävyydestä on jaettava, hajanaista ja vaikeasti ymmärrettävää. Kuka määrää, kenellä on valtaa ja rahaa, kenen arvot ohjaavat suunnittelua ja talousarvioita?

Mittarilla 32 mitataan saaren hallinnollisen autonomian tasoa. Siinä pyritään ymmärtämään, missä määrin saarelaiset voivat vaikuttaa asuttavuuttaan koskevaan julkishallintoon.

Yhteistyöllä voidaan löytää taloudellisia resursseja saariyhteisön kehittämiseen paikallishallinnon tavanomaisten resurssien ulkopuolelta. Saaret voivat tehdä yhteistyötä eri tavoin ja eri strategioilla. On mahdollista käyttää useita strategioita – jos siihen on energiaa ja taitoja. Saaret voivat 1) muodostaa kahdenvälisen liiton resursseja tarjoavan vahvan kumppanin kanssa, 2) perustaa laajemman monenvälisen kumppanuuden useiden vastaavien saarten kanssa tai 3) pyrkiä saamaan aikaan lakeja ja määräyksiä, joiden nojalla saaret saavat etuja ja suojelua alueellisissa, kansallisissa ja EU:n puitteissa.

1 Kahdenväliset suhteet

Yhteistyö suuren kumppanin kanssa voi olla fiksua, mutta pienemmän osapuolen on pystyttävä saamaan suurempi osapuoli tunnustamaan sen arvo. Helgoland (indikaattori 23) saa E.ON:ltä, RWE:ltä ja WindMW:ltä apua energian ja liiketoiminnan kehittämiseen. Tukholman saariston Lidö tekee yhteistyötä öljy-yhtiö Nesteen kanssa, Ven (indikaattori 26) sai emokuntansa Landskronan tiedostamaan, miten paljon Venin saarelaiset käyttävät rahaa mantereella.

2 Monenväliset suhteet

Valtakunnalliset verkostot

Monet saaret perustavat oman maansa sisällä osuuskuntia, verkostoja ja yhdistyksiä, jotta ne olisivat vahvempia yhdessä. ”Neljä toisilleen tuntematonta rohkeaa miestä eivät uskalla hyökätä leijonan kimppuun. Neljä vähemmän rohkeaa mutta hyvin toisensa tuntevaa miestä, jotka voivat luottaa toistensa apuun, hyökkäävät päättäväisesti. Se on armeijan organisoinnin tiedettä pähkinänkuoressa.” (Ardant du Picq, *Études sur le combat*, 1880).

Ranskassa *Les îles du Ponant* on Atlantin ja Kanaalinmeren rannikolla sijaitsevan 15 asutun saaren edustuselin. Vuonna 1982 *Skärgårdarnas Riksförbundin* muodosti 576 Ruotsin saarta. Tanskassa vuonna 1974 perustettu *Sammenslutningen af Danske Småøer* edustaa 27:ää pientä saarta, jotka eivät ole kuntia. FÖSS on Suomen 431 pienen asutun saaren yhdistys. Skotlannin saaret kuuluvat kuuteen eri paikallishallintoalueeseen, mutta ne ovat yhdistyneet Skotlannin saarten liitoksi (*Scottish Islands Federation*). Alueet ovat Shetland, Orkney, Western Isles, Argyll & Bute ja North Ayrshire. Irlannin 33:a saarta edustaa vuonna 1994 osuuskuntana rekisteröity *Comhdháil na nOileán*. *Viron saarten liitto* edistää kehitystä ja kestäväää väestörakennetta 16 saarella. Kreikan 29 saarta on muodostanut *Kreikan pienten saarten liiton*. Italiassa 29:ää asuttua pientä saarta edustaa *Associazione Nazionale Comuni Isole Minori*. Kroatiassa *Pokret Otoka* -yhdistys auttaa ja kehittää 48:aa asuttua Kroatian saarta ja niiden elämää ja tukee toimia kestävään kehityksen edistämiseksi.

Kansainväliset verkostot

Myös monet kansainväliset verkostot helpottavat tiedon levittämistä niiden jäsenten keskuudessa. Verkostojen avulla voidaan myös vertailla, miten eri maat selviävät asioista, jakaa tietoa ja vaikuttaa EU:n toimielimiin.

Euroopan pienten saarten liitto (ESIN) on 1 640 pienen saaren 359 357 saarelaisen äänitorvi. Euroopan perifeeristen merellisten alueiden liitolla (CPMR) on saaristokomissio, johon kuuluu 19 Euroopan alueellista saariviranomaista Välimerellä ja Itämerellä sekä Atlantilla, Intian valtamerellä ja Tyynellämerellä. *Euroopan unionin saarialueiden kauppa- ja teollisuuskamarien verkoston* (INSULEUR) tavoitteena on edistää EU:n saarten taloudellista ja sosiaalista kehitystä.

EU:n aloitteet

EU kehottaa saariaan kehittämään pitkän aikavälin kehityksen energiasiirtymää varten. Siinä hyödynnetään useita aloitteita ja ohjelmia, joissa pääasiassa käsitellään suurta energiankulutusta. Aloitteita ja ohjelmia ovat esimerkiksi *Puhdasta energiaa EU:n saarille -aloite*, uusien energiaratkaisujen optimointia saaria varten koskeva NESOI, *New Energy Solutions Optimized for Islands*, josta annetaan avustuksia ja teknistä apua, alhaalta ylöspäin suuntautuva *Älykkäät saaret -aloite* ja matkailua saarten talouden kannalta tarkkaileva OTIE (*Observatory on Tourism for Islands Economy*), josta saadaan tietoja ja tutkimustietoja.

Myös maailmanlaajuisia verkostoja on. Niitä ovat muun muassa Italiassa sijaitseva energiainnovaatioihin keskittyvä *Greening the Islands* (GTI) ja Ranskassa sijaitseva *Small Islands Organisation* (SMILO), jotka edistävät ja rahoittavat yhteisölähtöisiä ratkaisuja, joilla parannetaan pienten saarten kestävyyttä.

Saarilla ei siis ole puutetta mahdollisesta tuesta. Kyse on oikean strategian ja sopivan kumppanuuden valitsemisesta. Tuhkimon lailla ei tarvitse karata perheen muodostamasta vankilasta täysin uuteen suhteeseen. Molemmat on mahdollista saada.

3 Lainsäädäntö

Joissakin maissa on saari- tai saaristolaki, jossa kuvataan saarelaisten oikeuksia ja velvollisuuksia ja erityisesti velvoitetaan kunnat luomaan kohtuulliset sosioekonomiset olosuhteet saarten asukkaille. Näin on Kroatiassa, jossa on vuonna 1999 annettu saaristolaki, jota tarkistettiin vuonna 2018. Suomessa on ollut vuodesta 1981 alkaen voimassa laki saariston kehityksen edistämisestä. Sitä tarkistetaan lähiaikoina.

Jotkin saaret ovat huolehtineet asemastaan itse, usein veroparatiiseina eli lainkäyttöalueena, jolla ulkomaisten sijoittajien todellinen verokanta on hyvin alhainen. Yleisellä tasolla Alankomaita ja Irlantia pidetään veroparatiiseina. Saarten tasolla Kanaalisaarilla ja Ahvenanmaalla on alkoholi- ja tupakkaverovapautuksia, kuten myös pienellä Helgolandin saarella (indikaattori 23). Bøn (indikaattori 38) varallisuusverotaso muuttui sen maakunnan ja koko maan vastaisesti.

b Määritelmä

Kahdenvälisen ja monenvälisen kumppanuuksien ja lainkäyttövallan avulla saavutettu itsehallinnon taso.

c Laskelma

1	2	3	4
Paikallisyhteisö ilman päätösvaltaa	Paikallisyhteisö, jolla on rajoitettu päätösvalta	Kunta	Alue, maakunta tai osavaltio
Ei lainkaan kahdenvälisiä kumppanuuksia	Yksi kahdenvälinen mutta ei kovin aktiivinen kumppanuus	Yksi kahdenvälinen aktiivinen kumppanuus, josta on jonkin verran hyötyä	Yksi tai useampi aktiivinen ja erittäin hyödyllinen kahdenvälinen kumppanuus
Ei lainkaan monenvälisiä kumppanuuksia	Yksi monenvälinen mutta ei kovin aktiivinen kumppanuus	Yksi monenvälinen aktiivinen kumppanuus, josta on jonkin verran hyötyä	Yksi tai useampi aktiivinen ja erittäin hyödyllinen monenvälinen kumppanuus
Ei saaria koskevaa lakia	Saaret mainitaan muissa laeissa	Saaria koskeva laki, mutta ei kovin hyödyllinen käytännössä	Vaikuttava saaria koskeva laki

Ei poikkeuksia	Yksi mutta ei kovin hyödyllinen poikkeus kansallisesta lainsäädännöstä	Yksi hyödyllinen poikkeus kansallisesta lainsäädännöstä	Runsaasti poikkeuksia kansallisesta lainsäädännöstä
----------------	--	---	---

Lasketaan oman saaren keskiarvo.

d Esimerkki

Susak on pieni saari, joka sijaitsee Pohjois-Kroatiassa Istrian niemimaan kaakkoispuolella. Sen pinta-ala on 375 hehtaaria. Sen naapurissa oleviin Lošinj, Unijen, Vele Srakanen, Male Srakanen ja Ilovikin saariin verrattuna Susak näyttää epätavalliselta. Monet viininviljelyyn käytettävät tasaiset penkereet antavat saarelle porrasmaisen ilmeen. Majakka sijaitsee saaren korkeimmassa osassa, ja sen valo on sata metriä merenpinnan yläpuolella. Tämä majakka on yksi Adrianmeren rannikon tämän osan tärkeimmistä merimajakoista.

Aiemmin Susakin asukkaat saivat elantonsa pääasiassa maataloudesta, kalastuksesta ja viinivalmistuksesta. Talous kukoisti 1900-luvun puoliväliin asti. Saarella toimi 1940-luvulle asti kalanpurkittamo ja vuosina 1936–1969 osuuskunnallinen viinikellari, joka jalosti vuosittain 1 400 tonnia rypäleitä. Saarella oli jopa oma punainen rypälelajike nimeltä Sansigot. Lähes kolmasosalle koko saaren pinta-alasta istutettiin Sansigotia, joka viihtyi hiekkamaalla.

Toisen maailmansodan päätyttyä Susak liitettiin Jugoslaviaan. Kommunistihallinto käynnisti kansallistamisprosessin ja maatalousuudistuksen, ja valtaosa väestöstä päätti lähteä saarelta joko poliittisista tai taloudellisista syistä tai molemmista syistä. Vuonna 1948 saarella oli 1 629 asukasta. Seuraavien 23 vuoden aikana asukkaiden määrä väheni yli 1 300 henkilöllä. Vuodesta 1971 lähtien väestö on edelleen pienentynyt nykyiseen noin 150 asukkaaseen.

Useimmat pakenivat Italian kautta Hobokeniin, New Jerseyyn; toiset ovat muuttaneet Ranskaan, Kanadaan, Argentiinaan ja Australiaan. Nykyään suurin osa Susakista peräisin olevista perheistä asuu New Jerseyssä ja laajemmalla New Yorkin metropolialueella. Yhdysvalloissa olevan Susakin diasporan koon arvioidaan tällä hetkellä olevan 2 500–4 000 ihmistä. He ovat nykyään Susakin keskeisiä tukijoita ja esimerkki siitä, miten ulkopuoliset voimat voivat määrätä täysin väestönkasvun ja kehityksen, kuten tutkimuksessa ”Lost in transition – the island of Susak” perusteellisesti kuvataan.

Susakin paikallisyhteisö on heikko (1), mutta sillä on erittäin vahva ulkoinen kumppanuus (4), ei kovin aktiivinen kansallinen saarikumppanuus (2) ja toimiva saaria koskeva laki (4), mutta ei poikkeuksia (1). Näin Susakin keskiarvo on $2,4 = 2$.

Indikaattori 33: Päivähoito

a Perustelut

Lastentarha ja päivähoito ovat tärkeitä edellytyksiä toimivalle työelämälle sekä lasten että vanhempien kannalta.

b Määritelmä

Henkilöstön koulutuksen ja riittävyyden tasapainoinen arviointi, vapaat päivähoitopaikat, resurssit, toiminta ja sopivat aukioloajat.

c Laskelma

	1	2	3	4
Henkilöstö ja osaaminen	Jatkuva puute	Joskus puutetta henkilöstöstä tai puutetta asianmukaisesti koulutetusta henkilöstöstä	Henkilöstöä on, mutta kaikilla ei ole oikeaa osaamista	Käytettävissä on henkilöstö, jolla on oikea osaaminen
Ikäjakauma	Lapsia puuttuu viidestä ikäryhmästä	Lapsia puuttuu kolmesta tai neljästä ikäryhmästä	Lapsia puuttuu yhdestä tai kahdesta ikäryhmästä	Kaikissa ikäryhmissä on lapsia
Saatavilla oleva päivähoito	Täyttämättä olevia työpaikkoja	Joitakin täyttämättä olevia työpaikkoja	Vain tarvittavat paikat	Ei puutetta saatavilla olevasta päivähoitosta
Toiminnan resurssit	Puutetta resursseista	Jonkin verran resurssien puutetta	Vain tarvittavat resurssit	Paljon resursseja
Kestävyyttä ja saaren identiteettiä koskevat toimet	Ei sisälly	Muutaman kerran puolella vuodessa	Kerran viikossa	Päivittäin
Päivähoitoaika	Ei täytä lainkaan tarpeita	Joitakin tarpeita ei voida täyttää	Säännölliset tarpeet voidaan täyttää	Kaikki tarpeet voidaan täyttää
Yhteensä A+B+C+D+E+F/6 =				

d Esimerkki

Houtskarín saarella asuu koko vuoden ajan noin 500 asukasta. Saari sijaitsee kaukana länteen Lounais-Suomesta. Mantereelle pääsyyn tarvitaan kolme eri yhteysalusta. Korppoon ja Houtskarín välillä on Suomen pisin autoja kuljettavien keltaisten lossien yhteysmatka: 9,5 kilometriä. Houtskari lakkasi olemasta itsenäinen kunta vuonna 2009, kun se liittyi Paraisten kaupunkiin. Houtskarissa on hyvät peruspalvelut, joita yksityiset yritykset täydentävät. Saarten eri yhdistysten toiminta lisää suuresti asukkaiden hyvinvointia.

Houtskarın päiväkodissa on paikkoja 21 lapselle: 1-vuotiaista vauvoista 6-vuotiaisiin lapsiin esikoulussa, joka on Suomessa viimeinen vuosi ennen koulunkäynnin alkamista 7-vuotiaana. Vuonna 2022 saarella oli päivähoitossa 19 lasta.

Päiväkodista on tullut viime vuosina kestävän kehityksen edelläkävijä. Henkilöstö pyrkii ottamaan toiminnassaan huomioon lähiympäristön ja kaiken, mitä saaristoluonto tarjoaa lapsille. He liikkuvat vapaasti kahdella sähköpolkupyörällä, johon kumpaankin mahtuu viisi lasta.

Keittiössä käytetään lähiruokaa, ja lastentarhassa on oma puutarha, jossa viljellään vihanneksia. Päiväkodissa pyritään minimoimaan ruokahävikki ja käytetään kompostoinnissa bokashi-menetelmää. Päiväkoti sijaitsee Saaristomeren biosfäärialueella. Siellä hyödynnetään biosfäärialueen ”Saariston supersankarit” -ohjelmaa, jossa lapset keräävät tietoa luonnosta, kestävästä kehityksestä, saaren identiteetistä ja omista juuristaan saaristossa.

Houtskarın päiväkodin laskelma olisi seuraava:

<i>Henkilöstö</i>	<i>3</i>	
<i>Ikäjakauma</i>	<i>4</i>	
<i>Saatavilla oleva päivähoito</i>		<i>4</i>
<i>Resurssit</i>	<i>4</i>	
<i>Toiminta</i>	<i>4</i>	
<i>Päivähoitoaika</i>	<i>4</i>	

$3+4+4+4+4+4/6 = 3,8$. Houtskarın arvo on 4.

Indikaattori 34: Koulu

a Perustelut

Pienellä saarella sijaitseva koulu on yhteiskunnan keskeinen tasapainottava tekijä. Koulu on elintärkeä perheille, joilla on kouluikäisiä lapsia – sekä koulun olemassaolon että sen laadun kannalta. Hyvin johdettu koulu on tärkeä lapsille ja vanhempien ja henkilökunnan hyvinvoinnille.

b Määritelmä

Henkilöstön riittävyys ja osaaminen, resurssien saatavuus haluttua toimintaa varten ja lisätuki, lasten ikäjakauma ja se, jatkavatko lapset koulua yläasteen jälkeen.

c Laskelma

	1	2	3	4
Riittävästi osaavaa henkilöstöä	Jatkuva puute	Joskus puutetta henkilöstöstä tai puutetta asianmukaisesti koulutetusta henkilöstöstä	Henkilöstöä on, mutta kaikilla ei ole oikeaa osaamista	Käytettävissä on henkilöstö, jolla on oikea osaaminen
Toiminnan resurssit	Puutetta resursseista	Jonkin verran resurssien puutetta	Vain tarvittavat resurssit	Paljon resursseja
Ikäjakauma	Lapsia puuttuu viidestä tai useammasta luokasta	Lapsia puuttuu kolmesta tai neljästä luokasta	Lapsia puuttuu yhdestä tai kahdesta luokasta	Kaikissa ikäluokissa on lapsia
Kestävyyttä ja saaren identiteettiä koskevat toimet	Ei sisälly	Muutaman kerran puolessa vuodessa	Kerran viikossa	Päivittäin
Opiskelun jatkaminen peruskoulun jälkeen	Alle 50 %	51–70 %	71–85 %	Lähes kaikki oppilaat jatkavat opiskelua peruskoulun jälkeen
Yhteensä				

d Esimerkki

Manner-Ranskan läntisin paikka on Ouessant (englanniksi Ushant). Saari sijaitsee Iroisemerellä Englannin kanaalin Ranskan puoleisessa päässä. Saaren maasto on kivikkoista, ja sen kokonaispinta-ala on 15 neliökilometriä. Nämä vaaralliset vedet ovat maailman myrskyisimpiä, ja niissä on 10-solmuisia vuorovesivirtoja ja lukuisia teräviä riuttoja sekä veden pinnalla että sen alla. Laivojen ja merimiesten suojelemiseksi saarta ympäröi jopa viisi majakkaa, joista yksi, Phare du Créac'h, on maailman voimakkaimpia. Sen voi nähdä 60 kilometrin päästä.

Vuonna 2019 väestöä oli 833, puolet vähemmän kuin vuonna 1968. Kesällä väestöä on ainakin 2 000. Kakkosasuntojen määrä oli 360 vuonna 1990 ja on nyt 500. Saarella on noin 150 000 päiväkävijää vuodessa, joten paikallisten ja matkailijoiden välinen suhde on 1:170.

Hallinnollisesti Ouessant kuuluu Bretagnen alueen Finistèren kuntaan.

Aiemmassa koulujärjestelmässä 11-vuotiaat lapset lähetettiin mantereen kouluihin, joissa he olivat usein ainoita sisäoppilaitoksissa asuvia. Kun talven 1975 myrskyt pakottivat viereisen Île de Seinin saaren lapset pysymään joulun yli mantereella, vanhemmat ja saarelaiset saivat tarpeekseen. Lasten siirtämisen sijaan päätettiin siirtää opettajia. Vuonna 1976 Ouessant perusti yhdessä Batzin, Molènen, Seinin, Groix'n, Houat'n ja Hoëdicin saarten kanssa Collège des Îles du Ponant -verkostokoulun, jossa on noin sata oppilasta. Koulussa on 26 liikkuvaa opettajaa, joilla on hyvät työolot ja vahva tekninen tuki. Myös etäopiskelua hyödynnetään.

Vuonna 2021 koulussa oli lähes sata oppilasta. Ouessantilla on 40 alakoululaista ja 14 yläkoululaista. Oppimistulokset ovat hyviä.

Brestin yliopisto, Ponantsaarten yhdistys ja Bretagnen alue tekevät kolmenvälistä yhteistyötä korkeakoulutuksessa. Sen käynnistivät yliopisto ja yhdistys vuonna 2016. Seuraavana vuonna tehtiin alustava toteutettavuustutkimus, minkä jälkeen Bretagnen alue tuli mukaan yhteistyöhön. Seuraavina vuosina pääkohteiksi otettiin kolme saarta: Sein, Molène ja Ouessant. Viestintäohjelma käynnistettiin, kun aloitteeseen liittyi 20 opettajaa/tutkijaa, ja järjestettiin maisteriohjelma, jossa vuonna 2019 tehtiin 46 opinnäytetyötä näitä saaria koskevista aiheista. Sittemmin pääosin Ouessantilla on tehty useita ohjelmia ja opinnäytetöitä, joista kaksi oli edelleen tekeillä vuonna 2022.

Yhteistyössä on onnistuttu selvittämään, mitä tarvitaan näiden 15 saaren säilyttämiseen asuttavina. Tällä hetkellä käynnissä on 15 tutkimusohjelmaa, muun muassa indikaattoreista hyvin toimiville sosiaalipalveluille, kuten päivähoidolle, terveydenhuollolle, vanhustenhuollolle ja epätavanomaiselle koulujärjestelmälle, jossa opettajat siirtyvät oppilaiden sijasta.

Ouessantin laskelma olisi seuraava:

Henkilöstö: 3

Resurssit: 3

Ikäjakama: 4

Toiminta: 4

Jatkokoulutus: 4

$3+3+4+4+4 = 3,6$, jolloin indikaattoriarvo on 4, jonka tämä koulujärjestelmä ansaitsee mainiosti.

Indikaattori 35: Vanhustenhoito

a Perustelut

Asuttava saari pystyy huolehtimaan vanhusväestöstään lähettämättä heitä mantereen laitoksiin. Ikääntyneillä ihmisillä, jotka ovat kaukana sukulaisistaan ja kotimaastaan ja tuntemattomien hoitajien hoidossa, voi olla suuri riski yksinäisyyteen ja masennukseen.

Vanhustentalo on myös tärkeä työpaikka pienellä saarella.

b Määritelmä

Etäisyys vapaisiin hoitopaikkoihin ja niiden saatavuus, henkilöstötilanne ja hoidon laatu.

c Laskelma

	1	2	3	4
Etäisyys	Saarella ei kunnallista vanhustenhoitoa, etäratkaisuja	Saarella ei kunnallista vanhustenhoitoa, mutta mantereella hoito on melko lähellä	Kunnan vahvasti tukema ikääntyneiden perhehoito	Saarella hoidetaan valtaosa iäkkäistä ihmisistä, paitsi jos heillä on vaikeita terveysongelmia tai dementiaa tai he tarvitsevat palliatiivista hoitoa.
Saatavuus	Hyvin pitkä odotusaika	Pitkä odotusaika	Riittävästi tukea, lyhyt odotusaika	Tarpeeksi paikkoja, lyhyt odotusaika
Osaaminen	Ei paikallista osaamista	Osaavaa henkilöstöä mantereella	Suurin osa tarvittavasta osaavasta henkilöstöstä	Kaikki tarvittava osaava henkilöstö

Laatu	Hoitajilta ja perheiltä tulee aina valituksia	Paljon valituksia hoitajilta ja perheiltä	Jonkin verran valituksia	Ei valituksia
Yhteensä				

d Esimerkki

Suomessa on yli 500 saarta, joilla on koko-aikaista asutusta, ja lähes 20 000 saarta, joilla on osa-aikaista asutusta eikä kiinteää tieyhteyttä. Ahvenanmaan lisäksi maassa on noin 100 000 saarella pysyvästi asuvaa ihmistä. Monilla Suomen rannikon ja sisämaan saarilla väestö vähenee, saarelle muuttaminen ei juuri houkuttele, ja kausivaihtelu on suurta matkailun aiheuttaman suuren kuormituksen vuoksi. Näin ollen monien kuntien haasteena on luoda perusta palvelujen tuottamiselle, kuten terveydenhuollolle, kouluille ja sosiaalihuollolle. Myös Suomen väestörakenne on ikääntynyt, mikä lisää terveydenhuolto- ja hoivapalvelujen kysyntää.

Bergön saari Perämeren rannalla on noin 3,15 neliökilometriä, ja sen väkiluku on 470. Bergö oli itsenäinen kunta vuoteen 1973 asti, ja nyt se kuuluu Maalahteen. Mantereen satamasta, Bredskäristä, lähtevä lauttamatka kestää kymmenen minuuttia, ja se ajetaan lähes 50 kertaa päivässä. Bussilla voi matkustaa Vaasaan kerran päivässä. Saarella työskentelee 60 ihmistä, joista 22 kalastaa siikaa, jota saadaan vuosittain noin 250 tonnia. Bergössä on ruokakauppa, kirjasto, kampaamo, kukka- ja lahjakauppa sekä kahvila. Kunnallisia vesi- ja jätevedenkäsittelypalveluja on tarjolla noin kahdelle kolmasosalle kotitalouksista, ja energiaa tuodaan saarelle mantereelta kaapelilla.

Saarineuvosto *Bergö örd* perustettiin vuonna 2002, kun saarelle haluttiin rakentaa uusi yhteinen palvelutalo. Kun vanhuksset eivät tuolloin enää voineet asua yksin eikä perhe pystynyt huolehtimaan heistä, ainoa vaihtoehto oli muuttaa mantereelle. Sukulaisille vierailu tarkoitti kolmen tunnin ajomatkaa autolla tai lähtöä bussilla kahdeksalta aamulla ja paluuta iltapäivällä neljältä. Lisäksi palvelun kustannukset olivat korkeat ja mahdolliset työpaikat saarella menetettiin.

Saarelaiset saivat aikaan yhdistetyn ratkaisun, johon sisältyivät peruskoulu, julkinen kirjasto, vanhusten palveluasuminen, terveysasema ja liikkuvat hoitopalvelut. Kyseessä oli saarineuvoston ja siihen liittyvän työryhmän paikallisjohtoinen aloite. Siinä edistettiin jatkuvasti paikallista kehittämistä, yhteisten toimintojen järjestämistä sekä valtion ja kuntien rahoituksen hakemista, jotta saataisiin aikaan ratkaisu, jossa kaikki olisi yhden katon alla: koko saaren uusi palvelurakennus.

Vanhustenhoidon arviointi Bergössä:

Etäisyys 4

Saatavuus 3

Osaaminen 4

Laatu 4

$4+3+4+4 = 15/4 = 3,8$. Bergön arvo on 4.

Ajan myötä on käynyt ilmi, että odotusaika eli saatavuus on Bergön suurin ongelma. Hoitopaikkojen tarve aliarvioitiin keskusta suunniteltaessa. Kymmenen paikkaa on aivan liian vähän. Keväällä 2022 alkaen mantereella on hoidossa 3–4 vanhusta Bergöstä.

Palvelutalo laajeni monitoiminnalliseksi palvelukeskukseksi (tai palvelukeskittymäksi), jossa vanhustenhuolto yhdistyy terveydenhuoltoon, hyvinvointiin/sosiaalihuoltoon, koulutukseen ja kulttuuripalveluihin. Nuorempien ja vanhempien saarelaisten välinen yhteys on todella tärkeä. Yhdistelmähanke ansiosta iäkkäät voivat jäädä saarelle, kun he tarvitsevat erityishoitoa, ja lapset pystyvät saamaan opetusta lähellä kotia. Se luo myös työpaikkoja saarelle. Bergö on esimerkki prosessista, jossa on onnistuttu saamaan aikaan paikallisesti johdettu palvelutuotanto kovan työn, yhteisöllisyyden ja yhteistyön avulla sekä käymällä pitkäjänteistä vuoropuhelua kunnan ja valtion tuella.

Indikaattori 35: Vanhustenhoito

a Perustelut

Asuttava saari pystyy huolehtimaan vanhusväestöstään lähettämättä heitä laitoksiin mantereella. Ikääntyneillä ihmisillä, jotka ovat kaukana sukulaisistaan ja kotimaastaan ja tuntemattomien hoitajien hoidossa, voi olla suuri riski yksinäisyyteen ja masennukseen.

Vanhustentalo on myös tärkeä työpaikka pienellä saarella.

b Määritelmä

Etäisyys vapaisiin hoitopaikkoihin ja niiden saatavuus, henkilöstötilanne ja hoidon laatu.

c Laskelma

	1	2	3	4
Etäisyys	Saarella ei kunnallista vanhustenhoitoa, etäratkaisuja	Saarella ei kunnallista vanhustenhoitoa, mutta mantereella hoito on melko lähellä	Kunnan vahvasti tukema ikääntyneiden perhehoito	Saarella hoidetaan valtaosa iäkkäistä ihmisistä, paitsi jos heillä on vaikeita terveysongelmia tai dementiaa tai he tarvitsevat palliatiivista hoitoa.
Saatavuus	Hyvin pitkä odotusaika	Pitkä odotusaika	Riittävästi tukea, lyhyt odotusaika	Tarpeeksi paikkoja, lyhyt odotusaika
Osaaminen	Ei paikallista osaamista	Osaavaa henkilöstöä mantereella	Suurin osa tarvittavasta osaavasta henkilöstöstä	Kaikki tarvittava osaava henkilöstö
Laatu	Hoitajilta ja valituksia hoitajilta ja perheiltä	Paljon valituksia hoitajilta ja perheiltä	Jonkin verran valituksia	Ei valituksia
Yhteensä				

d Esimerkki

Suomessa on yli 500 saarta, joilla on kokoaikaista asutusta, ja lähes 20 000 saarta, joilla on osa-aikaista asutusta eikä kiinteää tieyhteyttä. Ahvenanmaan lisäksi maassa on noin 100 000 saarella pysyvästi

asuvaa ihmistä. Monilla Suomen rannikon ja sisämaan saarilla väestö vähenee, saarelle muuttaminen ei juuri houkuttele, ja kausivaihtelu on suurta matkailun aiheuttaman suuren kuormituksen vuoksi. Näin ollen monien kuntien haasteena on luoda perusta palvelujen tuottamiselle, kuten terveydenhuollolle, kouluille ja sosiaalihuollolle. Myös Suomen väestörakenne on ikääntynyt, mikä lisää terveydenhuolto- ja hoivapalvelujen kysyntää.

Bergön saari Perämeren rannalla on noin 3,15 neliökilometriä, ja sen väkiluku on 470. Bergö oli itsenäinen kunta vuoteen 1973 asti, ja nyt se kuuluu Maalahteen. Mantereen satamasta, Bredskäristä, lähtevä lauttamatka kestää kymmenen minuuttia, ja se ajetaan lähes 50 kertaa päivässä. Bussilla voi matkustaa Vaasan kaupunkiin kerran päivässä. Saarella työskentelee 60 ihmistä, joista 22 kalastaa siikaa, jota saadaan vuosittain noin 250 tonnia. Bergössä on ruokakauppa, kirjasto, kampaamo, kukka- ja lahjakauppa sekä kahvila. Kunnallisia vesi- ja jätevedenkäsittelypalveluja on tarjolla noin kahdelle kolmasosalle kotitalouksista, ja energiaa tuodaan saarelle mantereelta kaapelilla.

Saarineuvosto *Bergö öråd* perustettiin vuonna 2002, kun saarelle haluttiin rakentaa uusi yhteinen palvelutalo. Kun vanhukset eivät tuolloin enää voineet asua yksin eikä perhe pystynyt huolehtimaan heistä, ainoa vaihtoehto oli muuttaa mantereelle. Sukulaisille vierailu tarkoitti kolmen tunnin ajomatkaa autolla tai lähtöä bussilla kahdeksalta aamulla ja paluuta iltapäivällä neljältä. Lisäksi palvelun kustannukset olivat korkeat ja mahdolliset työpaikat saarella menetettiin.

Saarelaiset saivat aikaan yhdistetyn ratkaisun, johon sisältyivät peruskoulu, julkinen kirjasto, vanhusten palveluasuminen, terveysasema ja liikkuvat hoitopalvelut. Kyseessä oli saarineuvoston ja siihen liittyvän työryhmän paikallisjohtoinen aloite. Siinä edistettiin jatkuvasti paikallista kehittämistä, yhteisten toimintojen järjestämistä sekä valtion ja kuntien rahoituksen hakemista, jotta saataisiin aikaan ratkaisu, jossa kaikki olisi yhden katon alla: koko saaren uusi palvelurakennus.

Vanhustenhoidon arviointi Bergössä:

Etäisyys 4

Saatavuus 3

Osaaminen 4

Laatu 4

$4+3+4+4 = 15/4 = 3,8$. Bergön arvo on 4.

Ajan myötä on käynyt ilmi, että odotusaika eli saatavuus on Bergön suurin ongelma. Hoitopaikkojen tarve aliarvioitiin keskusta suunniteltaessa. Kymmenen paikkaa on aivan liian vähän. Keväällä 2022 alkaen mantereella on hoidossa 3–4 vanhusta Bergöstä.

Palvelutalo laajeni monitoiminnalliseksi palvelukeskukseksi (tai palvelukeskittymäksi), jossa vanhustenhuolto yhdistyy terveydenhuoltoon, hyvinvointiin/sosiaalihuoltoon, koulutukseen ja kulttuuripalveluihin. Nuorempien ja vanhempien saarelaiten välinen yhteys on todella tärkeä. Yhdistelmähanke ansiosta iäkkäät voivat jäädä saarelle, kun he tarvitsevat erityishoitoa, ja lapset pystyvät saamaan opetusta lähellä kotia. Se luo myös työpaikkoja saarelle. Bergö on esimerkki prosessista, jossa on onnistuttu saamaan aikaan paikallisesti johdettu palvelutuotanto kovan työn, yhteisöllisyyden ja yhteistyön avulla sekä käymällä pitkäjänteistä vuoropuhelua kunnan ja valtion tuella.

Indikaattori 36: Terveydenhoito

a Perustelut

Julkisella terveydenhuollolla olisi ehkäistävä sairauksia, edistettävä terveyttä ja pidennettävä elinikää. Se on monimutkainen indikaattori, koska ”julkisella” voidaan tarkoittaa kourallista ihmisiä, kaupunkia tai kokonaista kansakuntaa. Se on osa maan yleistä terveydenhuoltojärjestelmää, ja sitä toteutetaan terveysindikaattoreiden seurannan avulla.

Turvallinen ja hyvä terveydenhuolto on tärkeä osatekijä saaren asuttavuudessa ja tietenkin tärkeä väline saarten asukkaiden terveyden ylläpitämiseksi.

b Määritelmä

Kokonaisarvio saaren asukkaille tarjottavista terveyspalveluista ja terveyttä edistävän toiminnan saatavuudesta.

c Laskelma

		1	2	3	4
Terveydenhoito					
a	Pääsy	Mahdoton päästä, aikaa on vaikea varata	Ei kovin helppo päästä ja joskus aikaa on vaikea varata	Melko helppopääsyinen ajan varaaminen on vaivatonta	Hyvin helppopääsyinen ajan varaaminen on erittäin vaivatonta
b	Hoito	Paljon puutteita	Jonkin verran puutteita	Hyvä	Erinomainen
Lääkäri					
c	Pääsy	Mahdoton päästä, aikaa on vaikea varata	Ei kovin helppo päästä ja	Melko helppopääsyinen ajan varaaminen on vaivatonta	Hyvin helppopääsyinen ajan varaaminen

			joskus aikaa on vaikea varata		on erittäin vaivatonta
d	Hoito	Paljon puutteita	Jonkin verran puutteita	hyvä	Erinomainen

Hammaslääkäri					
e	Pääsy	Mahdoton päästä, aikaa on vaikea varata	Ei kovin helppo päästä ja joskus aikaa on vaikea varata	Melko helppopääsyinen ajan varaaminen on vaivatonta	Hyvin helppopääsyinen ajan varaaminen on erittäin vaivatonta
f	Hoito	Paljon puutteita	Jonkin verran puutteita	hyvä	Erinomainen
Terveyden edistäminen					
g	Toiminta	Paljon puutteita	Jonkin verran puutteita	hyvä	Erinomainen
Saatujen arvojen summa jaettuna 7:llä: $(a+b+c+d+e+f-g)/7$					

d Esimerkki

Irlantilainen Beren saari sijaitsee Bantrylahdessa. Se on Irlannin toiseksi suurin saari, kun ei oteta huomioon saaria, joilla on yhteys pengertietä tai siltaa pitkin. Sen väkiluku on 160 (jyrkkä lasku 216 henkilöstä vuonna 2011 ja huippu oli vuonna 1926, kun saarella asui 1 182 ympärivuotista asukasta). Noin kolmannes on iäkkäitä, ja monilla on terveysongelmia.

Bere kompensoi väestön vähenemistä ilmiömäisellä yhteisöllisyydellä, joka sitoo saaren yhteisön yhteen. Saarelle tulee paljon kävijöitä saarelaisten järjestämien kaikkien erilaisten tapahtumien vuoksi – luettelo tapahtumista saisi monet suuret kaupungit häpeämään. Tapahtumia ovat olleet muun muassa kuorma-auton lähettäminen Ukrainaan pyhän Patrickin päivänä (17.3.2022), uskonnollisen reititin pitäminen pääsiäisenä, kesäkuussa saarijuhlat, heinäkuussa lasten kesäleiri, elokuussa perinneviikko ja syyskuussa koko saaren jalkapalloturnaus. Hotellien, aamiaismajoitus- ja airbnb-paikkojen, baarien, kahviloiden, ravintoloiden sekä Bakehouse-kahvilan ja sen kihisevän kuumien valkosipulikatkarapujen ansiosta ensisijainen vaikutelma Beren saaresta on, että se on kukoistava saariyhteisö.

The Bere Island Projects Group (BIPG) on voittoa tavoittelematon organisaatio, jossa on kaksi työntekijää, John Walsh ja Laura Power. John on myös Euroopan pienten saarten liiton puheenjohtaja, ja hän kertoo, että BIPG käsittelee kaikkia kysymyksiä kehdestä hautaan ja pyrkii säilyttämään saaren väestön luomalla työpaikkoja, edistämällä yhteisöaloitteita ja tukemalla paikallisia yrityksiä.

Vuonna 2018 Berellä työskennellyt yleissairaanhoidtaja vietiin saarelta mantereelle useana päivänä sijaistamaan työtovereiden suunniteltuja ja suunnittelemattomia vapaita. Tämä jätti monet saarella ilman palvelua. Se oli hyvin huolestuttavaa aikaa asukkaille, jotka pelkäsivät sen olevan alkua palvelun lopettamiselle. Sitten tuli korona. Maaliskuussa 2020 Beren saari pyysi ihmisiä olemaan tulematta sinne saarella asuvien vanhusten suojelemiseksi. BIPG esitti vetoituksen keskusteltuaan paikallisen lauttayhtiön ja terveysalan ammattilaisten kanssa. Lisäksi yritettiin rajoittaa niiden matkojen määriä, jotka saarten asukkaiden on tehtävä mantereelle. Saarella oli myös aktiivista ikääntymistä koskeva järjestelmä, jossa oli luettelo ihmisistä, jotka halusivat auttaa ikääntyneitä viesteissä ja muissa askareissa. Siellä oli myös aktiivista eläkkeellä oloa edistävä tehokas ryhmä, joka olisi myös pyydetty auttamaan.

Nykyään Beren saarella on sairaanhoitaja, ja paikallinen hankeryhmä tekee jonkin verran terveyden edistämistyötä saaren asukkaita varten. Lääkäri ja hammaslääkäri ovat mantereella, Castletownberen kaupungissa, jonne lautta kulkee. Kaupungissa on kaksi lääkäriä ja hammaslääkäri. Joskus on matkustettava Corkin kaupunkiin kahden tunnin päähän hammaslääkäri- ja sairaalakäynneille. Kun covid-pandemiasta alettiin toipua keväällä 2022, BIPG:n koordinaattori arvioi terveydenhoitotilannetta seuraavasti:

Terveydenhoito	a Pääsy	3
	b Hoito	4
Lääkäri	c Pääsy	3
	d Hoito	4
Hammaslääkäri	e Pääsy	2
	f Hoito	4

Terveyden edistäminen	g Toiminta	3
Yhteensä		23
Saatujen arvojen summa jaettuna 7:llä (a+b+c+d+e+f-g)/7		3,3

Beren indikaattoriarvo on 3.

Lisäys

Irlannin saarten liiton Comhhdáil na nOileáin perusti 16 saarta vuonna 1984. Tuolloin saarille pääsyssä, terveydenhuollossa ja muissa keskeisissä palveluissa oli vakavia puutteita. Tällä hetkellä liitossa on 33 jäsenosaarta, joissa on asukkaita 1–824 ja joiden yhteenlaskettu asukasmäärä on vajaat 2 900.

Irlannin hallitus aloitti marraskuussa 2019 kuulemisen saaria koskevasta politiikasta. Terveydenhuollon osalta kuulemisessa todetaan, että haasteena on tukea saarilla asuvien henkilöiden mahdollisimman tervettä ja vastustuskykyistä elämää ja tarjota asianmukaisia ja helposti saatavilla olevia palveluja, jotka vähentävät sairaalaan joutumisen riskiä ja helpottavat ihmisten asumista saarilla. Tämä ei ole helppo tehtävä, koska saaret ovat luonteeltaan syrjäisiä ja eristyneitä paikkoja, kun taas palvelujen saatavuus voi vaihdella ja se on usein huonojen sääolojen ja rajallisen liikennetarjonnan armoilla. Voi myös olla vaikeaa houkutella terveydenhuollon ammattilaisia työskentelemään saariyhteisöissä ja pitää heidät siellä.

Terveydenhuollon osalta Comhhdáil na nOileán on vaatinut, että lisäaika ja -kustannukset, jotka aiheutuvat potilaskäynneistä saarilla, olisi otettava huomioon jaettaessa työmäärää ja määrärahoja terveydenhoitajille. Lisäksi olisi korvattava saarilla sijaistavien sairaanhoitajien majoittamisesta aiheutuvat kustannukset ja tarjottava enemmän valinnanvaraa äitiyshuollossa, muun muassa kättilön käynnit saarella.

Indikaattori 37: Kiinteä jäte

a Perustelut

Pienten saaristoyhteisöjen jätehuoltoa vaikeuttavat niiden maantieteellinen sijainti ja usein matkailuvaltainen talous. Ne turvautuvat usein tuontituotteisiin ja päättävät olla valvomatta saarelle tuotavaa niin sanottua tulevaa jätettä.

EU:ssa syntyy vuosittain asukasta kohti noin 505 kiloa yhdyskuntajätettä, josta 48 prosenttia kierrätetään (2020). Jotkin maat tuottavat vähemmän ja jotkin enemmän, Romanian erittäin vähäisestä 280 kilogrammasta Tanskan 844 kilogrammaan henkeä kohti. Matkailijoista syntyy jätettä lähes kaksi kertaa enemmän kuin paikallisista. Rakennusalan, kaivostoiminnan, louhinnan ja valmistuksen jätteet mukaan lukien jätettä syntyy 5,2 tonnia, josta 39 prosenttia viedään kaatopaikalle ja 38 prosenttia kierrätetään.

Taloudellisten resurssien ja jätteiden hävittämisen käytettävissä olevan maan vähäisyyden vuoksi jätteen määrä ylittää usein määrän, josta saari pystyy selviämään. Tilannetta monimutkaistaa entisestään se, että saarilla on usein vaikeuksia löytää markkinoita uudelleen myytävälle kierrätyskelpoisille tavaroille

mantereella. Tämän seurauksena kiinteä jäte on pienillä saarilla usein käsitelty kaatamalla se maahan tai veteen ja avopoltolla, ja kierrätys on ollut vähäistä. Jätteen syntyminen vähentää saaren asuttavuutta laajalle ulottuvien ympäristöön liittyvien, sosiaalisten ja taloudellisten vaikutusten vuoksi. Jätteen syntymisen ehkäiseminen on aina ensimmäinen vaihtoehto, ja jätteen vieminen kaatopaikoille (saarella tai mantereella) on viimeinen vaihtoehto.

b Määritelmä

Kierrätettävän jätteen osuus lukuun ottamatta rakennusjätettä.

c Laskelma

	Tonnia yhteensä vuodessa	Kierrätetty määrä
Palavat jätteet		
Kartonki		
Sanomalehdet		
Muovit		
Metalliromu		
Lasi		
Pysyvä jäte		
Vaarallinen jäte		
Yhteensä		

1	2	3	4
0-25 % kierrätetään	25-50 % kierrätetään	50-75 % kierrätetään	Yli 75 % kierrätetään

d Esimerkki

Ranskan Välimeren rannikolla sijaitsevalla Porquerolles’lla on vakituisia ympärivuotisia asukkaita 350. Monen vuosisadan ajan Porquerolles’lla oli pelkästään sotilaallinen tehtävä, ja 1800-luvulla rakennettiin kylä sotilasperheiden majoittamiseksi. Saari oli yksityisomaisuutta lähes 60 vuotta vuodesta 1912 alkaen. Vuonna 1971 saaresta myytiin 80 prosenttia Ranskan hallitukselle, ja siitä tuli kansallispuisto vuonna 1985. Se on yksi Ranskan kymmenestä autottomasta saaresta.

Haasteena on sovittaa yhteen matkailu ja saaren herkän ympäristön suojeleminen. Yksi Porquerolles’n rannoista – la plage de Notre Dame – valittiin Euroopan kauneimmaksi rannaksi vuonna 2015. Saarella käy joka kesä miljoona matkailijaa. Päivittäinen keskiarvo on 6 000 kävijää, joskus jopa 9 000. Suurin osa näistä on päiväreikilijöitä, mutta saarella voi olla myös noin 1 500 venettä, joista 500 jää yöksi. Vuonna 2020 covid-19-pandemia pakotti ranskalaiset viettämään lomansa Ranskassa, minkä vuoksi suositut matkailukohteet ylikuormittuivat. Porquerolles’ssa huippu koettiin 13. heinäkuuta 2020, jolloin kävijöitä oli yli 15 000. Se aiheutti muun muassa pulaa makeasta vedestä.

Saarella kävijöiden suuri määrä tuotti paljon jätettä, kuten ihmiset aina. Ennen vuotta 2020 jätteenä kerättiin 2 214 tonnia pahvia/paperia, 1 200 tonnia lasia ja 276 tonnia muovijätettä. Ranskalainen tuottaa vuosittain keskimäärin 546 kiloa jätettä, mutta Porquerolles’n asukkaat tuottavat vain 191 kiloa. Miljoona kävijää sekä hotellit, ravintolat ja yksityiset veneet kasvattavat kuitenkin kiinteän jätteen määrää noin 4 000 tonnilla.

Porquerolles’n maasto ei ole helppoa. Kylässä ja satamassa on päällystettyjä teitä, mutta muualla saarella on vain päällystämättömiä teitä. Lisäksi tilaa on – erityisesti kylässä – hyvin vähän. Tämä aiheuttaa haasteita jätteiden keräämiselle ja säiliöiden varastoinnille.

Roskat kerätään päivittäin klo 5–10 alkaen kylästä, sitten saaren länsipuolen rannoilta, minkä jälkeen palataan kylään. Tiimi kerää paperin myös niin sanotuista villeistä käymälöistä. Ne eivät ole mitenkään harvinaisia saarella, jossa yleisiä käymälöitä on vain yhdellä rannalla. Illalla tiimi kirjaa kerätyn jätteen määrän ja tyypin, myös ajopuut, sekä keräyspaikan.

Jätteet siirretään ja viedään pois keräämisen jälkeen. Kierrätykseen kelpaamaton materiaali toimitetaan päivittäin mantereen jätteenpolttolaitokseen, mutta kierrätyskelpoista materiaalia säilytetään ensin saaren siirtoalueen säiliössä, kunnes ne ovat täynnä. Sitten ne kuljetetaan lautalla mantereelle, mikä aiheuttaa huomattavia kustannuksia.

Saarella on neljä viranomaista: kansallispuisto, Hyèresin kunta, Toulonin satamaviranomaiset ja IGESA, Ranskan armeijan laitos, jolla on saarella lomapaikka sotilashenkilöstölle ja heidän perheilleen. Kullakin niistä on omat jäteikäytäntönsä ja varastotilansa. Esimerkiksi yhdessä saaren osassa jäte on eroteltava mutta ei saaren toisessa osassa. Tämän vuoksi on lähes mahdotonta tietää, kuinka paljon jätettä Porquerolles’lla tuotetaan jaetta kohti. Tiedetään kuitenkin, että saarelta kuljetetun jätteen kokonaismäärästä 30 prosenttia kierrätettiin, kahdeksan prosenttia kompostoitiin, 42 prosenttia poltettiin ja 20 prosenttia vietiin kaatopaikalle.

Tämän perusteella Porquerolles’n saaren arvo on 2.

Itse saarelaiset ovat tyytymättömiä. Heidän kauniille rannoilleen jää liikaa roskaa. Tammikuussa 2020 kolmen päivän aikana 55 vapaaehtoista kokosi 30 tunnissa 1,6 kuutiometriä jätettä 3 000 metrin pituiselta rannalta. Jäte sisälsi: 650 litraa polystyreeniä, 642 pullonkorkkia, 226 muovipulloa, 200 vanupuikkoa, 120 tyhjää kasettia, 100 muovikuppia, 62 sytytintä, 42 kenkää/sandaalia, 41

metallipurkkia, 35 palloa, 22 vaippaa, 20 kahvinsuodatinta, 12 ruiskua, kuusi syöttölaatikkoa, viisi vaatekappaletta, kaksi rengasta, kaksi kalaverkkoa, yhden akun ja kolme litraa tupakantumppeja.

Heinäkuun 2021 alussa eli vuoden kuluttua 13. heinäkuuta 2020 tapahtuneesta matkailijatulvasta Hyèresin kunta, Métropole Toulon-Provence-Méditerranée -aluehallinto, Port-Cros'n kansallispuisto, mantereen ja Porquerolles'n välisestä julkisesta liikennepalvelusta vastaava yhtiö ja myös merikuljetuksista huolehtivan 12 kuljetusyhtiön edustajat sopivat, että päiväkohtaisten kävijöiden rajaksi asetetaan 6 000.

”Saarten helmi, jonka tilanne ei enää ollut kestävä”, Hyèresin pormestari Jean-Pierre Giran sanoi ja jatkaa: ”Olisimme voineet kolminkertaistaa lipun hinnan, mutta lopulta vain rikkaat olisivat voineet tulla. Se on demokratian vastaista. Tämän mittarin myötä olemme ottaneet tärkeän askelen. Se on eettinen ja rohkea teko.”

Indikaattori 38: Verot ja tuet

a Perustelut

Saaren elämään vaikuttavia veroja ovat henkilökohtainen tulovero, kiinteistövero, yhteisövero, pakollinen sosiaalivakuutusmaksu, arvonlisävero, tievero ja energiaverot. Tuet voivat vähentää joidenkin näiden verojen tai saariaseman vaikutuksia yleisesti.

Verojen ja tukien suhteellinen merkitys vaihtelee suuresti eri valtioissa, joissa on saaria. Yhteen välineeseen keskittyminen voi johtaa harhaan. Henkilökohtaisia tuloja verotetaan usein progressiivisesti, ja siinä on eri tasoja kaikille ansiotulojen lähteille, palkoille, eläkkeille ja sosiaalietuuksille, esimerkiksi työttömyysetuuksille. Pääomatuloissa käytetään tavallisemmin tasaveroa.

Henkilö- ja tuloverojen osuus on alle kymmenen prosenttia bruttokansantuotteesta Ranskassa ja Espanjassa ja lähes 15 prosenttia Suomessa. Ne ovat kolme merkittävää eurooppalaista valtiota, joissa on saaria. Pakolliset sosiaaliturvamaksut peritään kaikissa maissa työntekijöiden työtuloista, vaikka osuus on pienempi kuin työstä. Ranskassa osuus on kymmenen prosenttia bruttokansantuotteesta, Suomessa viisi prosenttia bruttokansantuotteesta ja Espanjassa neljä prosenttia bruttokansantuotteesta. Varallisuusveroja on monessa muodossa lähes kaikissa maissa, Suomen yhdestä prosentista 3,5 prosenttiin Ranskassa.

Arvonlisäveroa kannetaan toimitusketjun jokaisessa vaiheessa eli arvo lisätään alkuperäisestä tuotannosta lähtien myyntiin asti. Arvonlisävero lisää valtion tuloja rankaisematta varakkaita. Sen sanotaan olevan vaihtoehto tuloverolle. Se ei välttämättä pidä paikkaansa, koska monissa maissa on sekä tulovero että arvonlisävero.

Edellä asuttavuusprosessissa on nähty monia esimerkkejä saarten liiallisista kustannuksista ja taloudellisista haasteista. Niitä on muun muassa indikaattoreissa 5 (vinoutunut väestödynamikka), 6 (pitkät etäisyydet), 7 (saavutettavuus), 24 (liiketoimintaekosysteemin kannattavuus), 27 (menovuoto), 29 (korkeat elinkustannukset) ja 30 (kohtuuhintaiset asunnot). Kysymys kuuluukin: Korvaavatko verot ja tuet saarille nämä haasteet?

b Määritelmä

Verojen ja tukien kokonaisvaikutus saaren elämään verrattuna lähimpään mantereeseen kaupunkiin, kuntaan tai alueeseen.

c Laskelma

	Määrajä				Verrattuna mantereeseen			
	Kunta	Alue	Valtio	EU	Korkea	Matala	Kohtuullinen	Kohtuuton
VEROT								
Henkilökohtainen tulovero								
Kiinteistövero								
Yhteisövero								
Pakollinen sosiaalivakuutusvero								
Arvonlisävero								
Pääomatuloista maksettu vero								
Tievero								
Energiavero								
Muu								
TUET								

Ihmisten ja autojen lauttamaksusta								
Tavaroiden lauttaliikenteestä								
Maataloudesta								
Kalastuksesta								
Yritysten aloittamiselle								
Verovapaus esimerkiksi alkoholin ja tupakan osalta								
Muu								

1	2	3	4
Verot ovat kohtuullisia	Jotkin verot ovat kohtuuttomia	Verot ovat melko kohtuullisia	Verot ovat kohtuuttomia
Ei tukia	Vähän tukia	Tukia on jonkin verran	Korvaavia tukia

d Esimerkkejä

Norjan pohjoisimpia läänejä (fylke) ovat Nordland, Tromssa, Finnmark ja Huippuvuoret kaukana arktisella alueella. Niissä ylläpidetään kouluja, uimahalleja, palokuntia, poliisiasemia ja muita kunnan toimintoja vain muutamaa tuhatta ihmistä varten. Tämä onnistuu useiden eri tukien ansiosta: pakollinen sosiaalivakuutusmaksu on sitä pienempi, mitä kauempana suurista kaupungeista asuu; maaseudulle

muuttavien opintolainat voidaan maksaa pois; Norjassa henkilökohtainen 23 prosentin tasatulovero on pohjoisessa vain 19,5 prosenttia.

Lofoottien pohjoispuolella sijaitseva Nordlandin Langøya on Norjan kolmanneksi suurin saari, jonka koko on 850 neliökilometriä. Se on jaettu neljään seuraavaan kuntaan: Bø, Øksnes, Sortdal ja Hadsel. Eurooppatie 10 johtaa mantereelta Hinnøyaan ja Langøyan ja Hadselin välissä on yli tuhatmetrinen silta. Kauimpana idässä on Bøn kunta, jossa asuu 2 565 asukasta ympäri vuoden. Väestö on vähentynyt tasaisesti 1950-luvulta lähtien, jolloin siellä asui yli 6 000 ihmistä.

Tuloverojen ja sosiaaliturvamaksujen lisäksi Norja kantaa 0,85 prosentin varallisuusveroa kansalaisten yli 1,5 miljoonan Norjan kruunun (154 000 euron) varallisuudesta. Kannetusta varallisuusverosta 0,15 prosenttia menee valtiolle ja loput 0,7 prosenttia asuinkunnalle.

Bø päätti, että se kantaa tammikuusta 2021 alkaen vain 0,2 prosentin varallisuusveron eli sen asukkaiden vero laski 0,85 prosentista 0,35 prosenttiin. Bøn konservatiivinen pormestari Sture Pedersen toivoi, että verohelpotukset saisivat maan rikkaimmat muuttamaan kuntaan ja kasvattaisivat yleisesti tuloja ja loisivat uusia taloudellisia mahdollisuuksia kunnalle. ”Viranomaiset hylkäsivät meidät vuosia sitten”, Pedersen sanoi. ”Teemme tämän saadaksemme kuntaamme pääomaa. Tarvitsemme sitä selviytyäksemme ja luodaksemme työpaikkoja.”

Eläköitynyt hiihtäjäsuuruus Bjørn Daehlie muuttikin Bøhön muiden varakkaiden norjalaisten joukossa. Norjassa on kuitenkin tasaussääntö, jota ei otettu huomioon päätöstä tehtäessä. Bø ei saa tulokkailta heti täysimääräistä varallisuusveroa, ja tietenkin myös nykyiset asukkaat saavat alennetun varallisuusveron. Bø ei siis saa lisärahaa.

Näyttää siltä, että veronalennus oli huonosti johdettu ja suunniteltu. Siitä saatava pistemäärä on 1, kun taas Norjan pohjoisosan tuista saadaan pisteitä 4.